

TOPLUM MÜHENDİSLİĞİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR CEHALET

SMMM Erol NAGAŞ

ORCID ID: 0000-0002-3028-007X

nagaserol@gmail.com

ÖZ

Tarih boyunca, ilk çağların şehir devletlerinden günümüz modern toplumuna kadar, toplumun eğitim ve gelişmişlik düzeyi ile demokrasinin uygulanma gücü arasında doğrusal bir orantı olagelmıştır. Kabul edilen görüş toplumun eğitim seviyesi arttıkça demokrasinin daha yaygın ve uygulanabilir olduğudur. Yine bu nedendir ki tarih boyunca ortaya çıkan otoriter rejimler, kendi iktidarlarının devamlılığını sağlamak ve halkı şekillendirmek amacıyla ‘toplum mühendisliği’ yöntemine başvurmuşlardır.

ABSTRACT

Throughout history, from the city-states of the early ages to today's modern society, there has been a linear proportionality between the level of education and development level of the society and the power of democracy. The accepted view is that as the education level of the society increases, democracy becomes more widespread and applicable. It is also for this reason that authoritarian regimes that have emerged throughout history have resorted to the method of "social engineering" in order to ensure the continuity of their power and shape the people.

ANAHTAR KELİMELER

Toplum Mühendisliği, Cehalet, Sürdürülebilir Cehalet, Eğitim, Demokrasi

KEYWORDS

Social Engineering, Ignorance, Sustainable Ignorance, Education, Democracy

TOPLUM MÜHENDİSLİĞİ NEDİR?

‘Toplum Mühendisliği, hükümetler veya özel gruplar tarafından toplumun geniş bir kesiminin tavır ve sosyal davranışları üzerinde etkiye bulunacak çabalara atıfla siyaset biliminde kullanılan bir kavramdır. Toplum mühendisliğinin politika alanındaki karşı kutbu ‘politik mühendisliktir’. Her ne kadar terim çeşitli sebeplerle olumsuz çağrışımlar yapsa da davranışları değiştirmeye yönelik hemen hemen tüm hukuki ve idari yapılar son tahlilde “politik mühendislik” olarak değerlendirilebilir. İngiliz ve Kanada hukuk sisteminde kanunların ana fonksiyonlarından birinin yasakladıkları davranış tarzını değiştirmeye yönelik olduğu kabul edilir. Hükümetler de ekonomi politikası, vergi politikası gibi teşvik edici ve caydırıcı unsurlarla daha az belirgin şekillerde yüzyıllardır toplum mühendisliği yapmaktadırlar.’ (<https://sosyolojik.wordpress.com/2009/12/29/toplum-muhendisligi-nedir/>)

TARİH BOYUNCA PROPAGANDA, TOPLUM MÜHENDİSLİĞİ VE CEHALETİN SÜRDÜRÜLEBİLİR HALE GETİRİLMESİ

Yeniden eğitim seviyesi ve demokrasi arasındaki bağlantıya dönecek olursak, ünlü filozof Platon 'Devlet' adlı eserinde halkın eğitim durumu ve yönetim biçimi arasındaki ilişkiyi şöyle açıklamaktadır: *'Demokrasinin esas prensibi, halkın egemenliğidir. Ama milletin kendini yönetecekleri iyi seçebilmesi için, yetişkin ve iyi eğitim görmüş olması şarttır. Eğer bu sağlanamazsa demokrasi, otokrasiye geçebilir. Halk övülmeyi sever. Onun için, güzel sözlü demagoglar, kötü de olsalar, başa geçebilirler. Oy toplamasını bilen herkesin, devleti idare edebileceği zannedilir. Demokrasi, bir eğitim işidir. Eğitimsiz kitlelerle demokrasiye geçilirse oligarşi olur. Devam edilirse demagoglar türer. Demagoglardan da diktatörler çıkar.'*

Yönetimi otokratikleştirmek, halka kendi isteklerini dayatmak ve hatta halkı, iktidarın isteklerinin bizzatı halkın kendi istekleri olduğuna inandırmak için yöneticilerin karşısındaki en büyük engel eğitilmiş ve sorgulayan kişilerdir. Eğitimsiz kitleleri kontrol altına almak, kitlelerin dogmatik düşüncelerini onları hoşnut etmek için körüklemek, bu yollarla onların desteğini almak iktidar sahipleri için sorgulayan ve eğitilmiş kişileri ikna etmekten çok daha kolay olagelmıştır. Bu toplumsal gerçek ilk çağ Yunan şehir devletlerindeki tiranlıklardan Roma İmparatorluğu dönemindeki diktatörlüklere, Nazi Almanyası'ndan günümüz bazı modern toplumlarına kadar birçok farklı tarih döneminde ve farklı coğrafyada uygulanmış ve sonuç vermiştir.

Nazi Almanyası'nın Propaganda Bakanı Joseph Goebbles'in kitleleri etki altına almak, halkı istediği doğrultuda yönlendirmek için kullandığını söylediği bazı yöntemler bize bu konuda çok daha geniş bir bakış açısı sunmaktadır. Joseph Goebbles ***'Önemli olan halkın aydın kesimini kandırmak değildir. Onları fazla önemsemeyin. Onları kandırmak zordur ve zamanı boşa harcamış olursunuz. Sizin asıl hedefiniz cahil ve okumamış kitlelerdir. Onları kandırmak çok daha kolaydır. Eğer belli bir konuda hedefinizde dindar kesimler varsa, onlara tanrıdan ve peygamberden söz edip inançları doğrultusunda kolayca kandırabilirsiniz. Bu amaçla kilise cemaatini kullanmakta yarar vardır'*** demekte ve toplum mühendisliği konusunda bize çok önemli tarihsel bir örnek vermektedir.

Açıkça görülmektedir ki, toplum mühendisliği ile eğitim seviyesi arasında doğrusal bir ilişki vardır. Toplumun eğitim seviyesi ne kadar düşükse ya da toplumun eğitimsiz kesimi eğitilmiş kesimine göre sayıca fazlaysa toplum devlet eliyle şekillendirilmeye ve toplum mühendisliğine o kadar açık hale gelmektedir. Elbette ki devlet ve yöneticiler bu konuda farklı yöntemler kullanabilmektedirler. Eğitim

kurumlarının çoğaltılması, bu kurumların nicelik olarak artarken kalitesinin düşürülerek niteliklerinin azaltılması ve **'kalitesiz eğitimi'** sayısının artırılması bunun en tipik örneklerinden biri sayılabilir.

Bu bağlamda öncelikle üniversite eğitiminin ne olduğunu veya ne olması gerektiğini sorgulamak gerekir. Şüphesiz ki üniversite eğitimi sadece kişiye bir meslek kazandırma amacı gütmemektedir. Üniversite eğitiminin amacı sorgulayan, açık fikirli ve araştıran bireyler yetiştirmektir. Kaliteli bir eğitim alan birey hiçbir zaman kendisine dayatılan görüşleri körü körüne kabul etmeyecek, sırf kabul edilebilir olmak adına kalabalığın düşüncelerine katılmayacak, dolayısıyla toplum mühendisliği adına kullanışlı bir aparat haline gelmeyecektir. Bu durumda yöneticiler adına yapılması gereken eğitim kurumlarının sayısını arttırmak ama aynı ölçüde içlerini de boşaltmaktır. Bu yolla aynı anda hem eğitim kurumlarının sayısını arttırdıklarına ve eğitime önem verdiklerine yönelik propaganda yapabilecekler hem de bu kalitesiz eğitim kurumlarından mezun olan **'kalitesiz eğitimi'** yığını zorlanmadan yönlendirebileceklerdir.

Şüphesiz ki basın toplum mühendisliği yöntemlerinin en kullanışlı aparatlarından başka bir tanesidir. Genellikle kitap okuma alışkanlığı olmayan eğitimsiz toplumlar yazılı ve görsel basın-yayım organlarını takip etmektedirler. Bu tür basın-yayım organları toplumu belli bilgilerin gerçek olduğuna inandırmak, algı yaratmak, bilinçlendirmek değil tam tersine **'bilinçsizleştirmek'**, uyuşturmak ve var olan cehaleti sürdürülebilir hale getirmek için oldukça kullanışlı olabilmektedirler. Bunun da ötesinde bu tür basın-yayım organları toplumu yozlaştırma, belli alışkanlıkları normalleştirme ve toplumsal ilişkileri bozma konusunda da bilerek veya bilmeyerek çok ciddi bir rol oynamaktadırlar.

Basının toplum mühendisliği ve sorgulamayan kitleleri yönlendirme konusunda ne kadar etkili olduğunu görmek için tekrar daha önce verdiğimiz Nazi Almanyası ve dönemin propaganda tekniklerine geri dönmek gerekir. **'Alman gazetelerindeki ya da yabancı gazetelerdeki haber raporlarının analizi, kontrollü basın tarafından koz biriktirmenin etkili kullanımına ilişkin örnekler sunmaktadır. Örneğin; Alman Protestan Kilisesi'nin Nazilerle iş birliği yapmasına karşı çıkan yöneticisi Martin Niemoeller'in mahkeme tarafından serbest bırakıldığı haber yapılmıştır. Ancak gizli polis tarafından yeniden tutuklanması bilgisi gazetelerde kendisine yer bulamamıştır. Bir diğer örnek ise Roma Katoliklerinin "ahlaksız uygulamalar" nedeniyle mahkum edilmelerinin haber yapılmasıdır. Ancak beraat ettikleri bilgisi önemsenmeyerek atlanmıştır. Benzer şekilde, tek tek Yahudilerin birçok suçunun kamuoyuna duyurulmasına karşın, Alman Yahudilerin ülkelerine nasıl hizmet ettiklerine dair hiçbir haber yapılmamıştır (Yourman, 1939, s.157). Böylece gazeteyi okuyan bir kimsenin gerçeğin yalnızca Nazilerce istenen kısmını görebilmesi sağlanmış ve daha fazlasını öğrenmesinin önüne geçilmiştir.'** (Bozkanat, E. (2021). ALGI YÖNETİMİ VE PROPAGANDA: NAZİ ALMANYASI ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME . Öneri Dergisi , 16 (55) , 74-94 .)

Bu örnekten de rahatça görülebileceği üzere basın-yayım organları toplum mühendisliği için etkin şekilde kullanılabilen, toplum sorgulamayan bireylerden oluştuğu müddetçe gerçekler yöneticiler tarafından istenildiği şekilde topluma aktarılmakta ve istenilen algı oluşturulmaktadır.

Unutulmamalıdır ki eğitimsiz kitleleri yönlendirmek ve onlar üzerinde belli bir algı oluşturabilmek için basit, akılda kalıcı ve belli bir kalıba sahip sloganların tekrarlanması gerekmektedir. Bu yöntem yine Nazi Almanyası Propaganda Bakanı Joseph Goebbles'in kullandığı **'Büyük Yalan Tekniği'** ni akla getirmektedir. Goebbles **'Yeterince büyük bir yalan söyler ve onu tekrar etmeye devam ederseniz, insanlar sonunda ona inanmaya başlayacaklardır. Yalan, ancak devletin halkı yalanın siyasi, ekonomik ve / veya askeri sonuçlarından koruyabileceği süre boyunca sürdürülebilir. Dolayısıyla, devletin muhalefeti basturmak için tüm yetkilerini kullanması hayati önem taşır, çünkü gerçek, yalanın ölümcül düşmanıdır ve dolayısıyla gerçek, devletin en büyük düşmanıdır'** demiştir. Şüphesiz ki gerçekleri yalanlardan ayırabilmek için sorgulayan beyinlere ve bunun için de yine eğitilmiş kitlelere ihtiyaç vardır. Bu da bizi tekrar cehalet ve toplum mühendisliği arasındaki doğrusal ilişkiye geri döndürmektedir.

Yöneticiler, sorgulamayan halkı belli bir fikre ikna etmek için sürekli aynı basit sloganları tekrar etmeli ve her yere yazmalıydılar. Eğitimsiz halk bunları sürekli duyduğu ve gördüğü için bir süre sonra bunların doğru olup olmadığını sorgulamayacak, koşulsuz ve şartsız itaat edecektir. Bununla ilgili yakın dönemde toplum mühendisliğinin en etkili şekilde kullanıldığı dönem ve yer olan ve bu nedenle konuyla ilgili en verimli örnekleri verebileceğimiz Nazi Almanyası döneminde kullanılan bir slogan bu konunun mükemmel bir örneğidir. Üstelik bu örnek hem 'Büyük Yalan Tekniği' hem de yukarıda bahsettiğimiz basının toplum mühendisliği açısından etkin kullanımına ortak bir örnektir.

'Ein Volk, Ein Reich, Ein Führer!' (Tek Millet, Tek İmparatorluk, Tek Lider!) sloganı Nazi Almanyası döneminde gazetelerde, duvarlarda, afişlerde vb birçok platformda yer almış, halk tarafından sürekli görülmüş, duyulmuş ve halk bu fikre ikna edilmiştir. Bir süre sonra halk kendilerini yönetebilecek tek bir lider olduğuna sorgusuz sualsiz inanmış ve büyük çoğunluğu onun peşinden gitmişlerdir. Bu durum toplum mühendisliği için gerçekten mükemmel bir örnektir.

Ein Beitrag zur staatspolitischen Aufklärung

Berliner Ausgabe
191. Stück, 7. H. Jahrg. - Dinstag, 11. April 1935
Berliner Ausgabe
Berlin, Montag, 11. April 1935

VÖLKISCHER BEOBACHTER

Kampfblatt der national-sozialistischen Bewegung Großdeutschland

„Ein Volk, ein Reich, ein Führer!“

Rundfunkpropaganda um das Dritte Reich

Platte Nr. 355

Teil 1: Rückkehr der Legion Condor aus dem Spanischen Bürgerkrieg - Marsch der Legion Condor „Wir fliegen jenseits der Grenzen“ - Anschluss Österreich - „Ich hatt' einen Kameraden“ - Neujahrsempfang in Berlin in der Neuen Reichskanzlei - Antrittsrede Sudetenland - 4 Mächte Statut München - „Egerländer Marsch“ - Hitler in Danzig (19.9.39) - „O Deutschland hoch in Ehren“ - Goebbels: Anweisung für die Gestaltung von Führerkundgebungen - Brudner Fanfaren - Goebbels: 22.12.39 Weihnachtsansprache - Mussolini: 10.6.40 Zum Kriegseintritt Italiens - „Giovinezza“ - Ribbentrop: Erklärung der Reichsregierung - Marschall Petain: Botschaft an Frankreich zum Waffenstillstand (14.6.40) - Nachrichten über französische Waffenstillstandsverhandlungen - „Das Ganze Halt“ - Sondermeldungsfanfane - Kriegsende Italien/Frankreich (24.6.40) - Aufruf Hitlers - „Nun danket alle Gott“

Teil 2: Frontberichte der Propagandakompanien - Marsch „Flieger sind Sieger“ - Fritzsche: Politische Zeitungs- und Rundfunkschau (25.6.40 + 4.7.40) - Oren: Vernichtung französischer Seestreitkräfte durch die britische Flotte - Abhörverbot feindlicher Sender (27.8.40) - „Tran und Helle“ - „In England wohnt ein kleiner Mann“ - Göring: Luftschlacht um England (7.9.40) - Reportage aus einem Befehlsstand an der Kanalküste - Marsch „Flieger empor“ - Unterzeichnung des Dreimächtepaktes (27.9.40) - Beibritt von Rumänien (23.11.40) - Bulgarien (1.3.41) - Jugoslawien (25.3.41) - Russlandfanfare - Ribbentrop: Presse Erklärung zum Ostfeldzug (22.6.41) - Stalin - Fritzsche: Kommentar nach dem deutschen Sieg in der Kesselschlacht ostwärts Kiew - Schlager: „Und wieder geht ein schöner Tag zu Ende“

Platte Nr. 356

Teil 1: „Kurt und Willi“ - BBC - London - Moskauer Rundfunk in deutscher Sprache - Aufruf Feldmarschall Paulus über Radio Moskau - Lord „How How“ - „Germany calling“ - „It's a long way to tipperary“ als Parodie - Frontberichte: 200. Lufttag von Hauptmann Philipp - U-Boot-Einsatz vor Amerika - „Wenn das Schifferklavier an Bord ertönt“ - Robert Ley: (6.2.42) vor Rüstungsarbeitern mit Ausklang „Lied der Nation“

Teil 2: Weihnachtsergänzung von allen Fronten (24.12.42) - „Stille Nacht, heilige Nacht“ - Luftlage-meldung - P. K. Bericht „Nachtjäger“ (10.5.44) - Luftlagemeldung - Nachrichten über Invasionsbeginn - Fritzsche: Zum Einsatz der V 1 - Frontbericht von einem Vorpostenboot über die V 1 - Aus der letzten Rede von Goebbels (19.4.45) - „Haltet aus im Sturmgebrüll“ - Hitlers Tod - Ansprache Dönitz und Ausklang

Platte DS 355

LİDER KÜLTÜ, ‘LİDER TOPLUMU’ VE ‘SİSTEM TOPLUMU’

Bu noktada eğitimsiz toplumlardaki lider kültürüne de değinmek gerekir. Unutmamak gerekir ki eğitimsiz ve gelişmemiş toplumlar kendilerini kurtaracak liderlere, eğitilmiş ve gelişmiş toplumlar ise sisteme inanırlar. Bunu şu şekilde açıklayabiliriz: Eğitimsiz bireyler genel itibarıyla sorgulamayı, sorunlar üzerine düşünmeyi sevmez ve bu nedenle de sorunların çözümünde sorumluluk almaktan kaçınırlar. Bu nedenledir ki her zaman için kendileri yerine düşünen, kendileri yerine sorumluluk alan ve hatta ‘kendilerini onda gördükleri’ güçlü bir lidere ihtiyaç duyarlar. Bu noktada Platon’un da değindiği gibi ortaya demagoglar çıkar ve çoğu kez iyi niyetli olmayan bu demagoglar halkı söylemleri ve propagandaları ile manipüle ederek onları bekledikleri lider olduklarına ikna eder, toplumun eğitimsiz kesimi de onu sorgusuz sualsiz kabul ederek söylediği her şeye ikna olur ve o lider toplumu felakete götürse dahi onu takip etmekten vazgeçmezler.

Diğer yandan eğitilmiş ve gelişmiş toplumlar ise sisteme inanırlar. Bu tür toplumlarda bireysellik ön plandadır ve sistem ve onu oluşturan kişiler (lider veya liderler) her zaman için sorgulanır. Sistem asla tek bir kişiye bağlı değildir. Tam tersi, sistemi yöneten kişiler makinenin parçaları gibi değiştirilebilir ve vazgeçilebilir kabul edilir. Devlet ve yönetim asla tek kişinin şahsında vücut bulmaz. Bu nedenle eğitilmiş ve sorgulayan toplumlar sistemi ve kişileri sürekli izler. Bu tür toplumlarda önemli olan söylenenler değil yapılanlardır. Devlet ve yöneticiler toplumun ihtiyaçlarına cevap verememeye başladıkları zaman yapılması gereken makineyi bir araya getiren bu parçaları değiştirmektir. Bu noktada hiçbir şahıs ve yönetici toplumun üzerinde ve vazgeçilmez değildir. Bu durumda hem seçici hem de denetleyici konumunda olan eğitilmiş toplumun amacı toplumun ve ülkenin yararlarını maksimize etmek ve bu doğrultuda bunu yapabilecek yöneticileri başa getirmektir.

Toplumların ‘lider toplumu’ olmaktan çıkıp ‘sistem toplumu’ olabilmelerinin yolu şüphesiz ki eğitim seviyesinin artırılmasından geçmektedir. Daha çok okuyan, daha çok sorgulayan, daha çok araştıran, farkındalığı daha yüksek, daha çok söz hakkı olan, daha çok eleştiren ve daha güçlü bir toplum yapısı... Toplumun eğitim seviyesi yükseldikçe lider konumundaki kişiler sırf daha iyi bir hitabet sanatına sahip oldukları, iyi birer demagog oldukları için toplumu ikna edemeyecekler, toplum üzerinde tahakküm kuramayacaklardır. Toplumu oluşturan bireyler sorgulayarak iyiyi ve kötüyü ayıracaklar, sonuçta kendilerini etkileyecek politikaları belirlemede liderin üzerinde seçimleri ile baskı kuracaklardır. Toplumun eğitilmiş bireylerden oluştuğunu, kendisini sorguladığını ve kendisinin vazgeçilmez olmadığını gören yöneticiler ise topluma kendi isteklerini dayatmak için otokratikleşme yoluna gidemeyeceklerdir. Unutulmamalıdır ki demokrasi toplumun kendisinin yönetimi üzerinde hak ve söz sahibi olmasıdır. Toplumun bunun bilincinde olduğu eğitilmiş toplumlarda bu nedenle asla lider sultanı oluşmayacak ve yönetim her zaman topluma ait olacaktır.

SONUÇ

Çoğunluğunu eğitimsiz ve sorgulamayan bireylerin oluşturduğu, yönetimin de bundan çıkar sağladığı için toplumsal cehaleti körükleyerek bunu ‘sürdürülebilir cehalet’e dönüştürdüğü toplumlarda eğitilmiş kesimin sorumluluğu şüphesiz ki daha fazla olacaktır. Çünkü bu tür toplumlarda yönetim oylarıyla kendisini iktidarda tuttuğu için eğitimsiz kesimi destekleyecek ve hatta cehaleti övünülecek bir şeymiş gibi lanse edecek, eğitimsiz kesim de karşılığında bir minnet borcu olarak yönetimi oylarıyla ayakta tutacaktır. Bu oluşan durum eğitimsiz toplumun ve onların oylarıyla iktidarda kalan yönetimin birbirini beslediği, deyim yerindeyse bir ‘cehalet ve çıkar sirkülasyonu’ oluşturacaktır. Bu çember kırılmadığı müddetçe toplumun eğitim ve ahlak yönünden yozlaşmasına ve hatta uzun vadede toplumsal yapının ve devletin çökmesine yol açacaktır.

Bu tür toplum yapılarında eğitilmiş ve aydın kesimin üzerine düşen ise sesini daha çok çıkartmak, yanlışları dile getirmek, eleştirmek ve aydınlatmaktır. Unutmamak gerekir ki eğitilmiş birey sayısı ne kadar az olursa olsun aydınlatıcı ve eleştirel yazı ve söylemlerin etkisi küçümsenemez. Bu durumda

yönetici sınıfı kendi çıkarlarını korumak için cehaleti ne kadar övse de, eğitim kurumlarını niceliksel olarak artırıp niteliksel olarak içini boşaltarak '**kalitesiz eğitilmiş**' sayısını arttırsa da ve bu yolla toplumu yozlaşmaya sürüklese de eğitilmiş kesim eleştirel ve sorgulayan bir bakış açısıyla yazmaya, söylemeye ve toplum mühendisliğine karşı bilinçli olmaya devam etmelidir. Ancak bu yolla toplumdaki gerçek anlamda eğitilmiş birey sayısı artırılabilir ve daha sağlıklı bir toplum ve yönetim yapısı oluşturulabilir.

KAYNAKÇA

Bozkanat, E. (2021). ALGI YÖNETİMİ VE PROPAGANDA: NAZİ ALMANYASI ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME . Öneri Dergisi , 16 (55) , 74-94

<https://sosyolojik.wordpress.com/>, (2022) Toplum Mühendisliği Nedir? 25.06.2022 tarihinde [https://sosyolojik.wordpress.com/: https://sosyolojik.wordpress.com/2009/12/29/toplum-muhendisligi-nedir/](https://sosyolojik.wordpress.com/:https://sosyolojik.wordpress.com/2009/12/29/toplum-muhendisligi-nedir/) adresinden alınmıştır.